



Mahalle Yönetimi ve Muhtar Bilgi Sistemi



Recep DEMİR
Mahalli İdareler
Başkontrolörü

GİRİŞ

5393 sayılı Belediye Kanunda mahalle, belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idarî birim olarak ifade edilmiştir. Türk Dil Kurumu ise mahalleyi; “Bir kent, bir kasabanın, büyükçe bir köyün, yönetim bakımından bölündüğü, yapı bölgeciklerinden ve insan topluluklarından oluşan en küçük parçalardan her biri.” olarak tanımlamıştır (TDK, 2017). Sözlükte her ne kadar yönetim bakımından bölündüğü denilse de Anayasamızın 127. maddesinde mahalle mahalli idareler arasında sayılmamıştır. Tüzel kişiliği ve kendilerine özgü bütçe ve personeli bulunmamaktadır.

Bu çalışmamızda günümüzde mahalle yönetimi üzerinde durulacak ve muhtar bilgi sistemi hakkında bilgi verilecektir.

Mahalle ve Yönetimi

Mahalle, belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idarî birimdir.

5393 sayılı Belediye Kanunu uyarınca mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir. Belediye sınırları içinde

mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur. Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür. Belediye sınırları içinde nüfusu 500’ün altında mahalle kurulamaz. Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır(md 9).

Belediye Kanununda mahalle kurulması için ne gibi şartların aranacağı hakkında nüfus kriteri dışında açıklayıcı hüküm yoktur. Ancak, “Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğüne” göre mahallelerin hane sayısının 300 ila 1000 arasında olması ve her apartman dairesinin bir hane sayılması öngörülmüştür.

Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlaması kapsamında; *belediye tarafından mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde muhtarlık hizmetlerinin yürütülmesi için, demirbaş ve sarf malzemeleri alınabilir. Ancak nakdi yardım yapılamaz.*¹

5393 sayılı Kanunun yer alan düzenleme ile hem belediyenin mahalleyle daha çok ilgilenmesi sağlanmış hem de belediye ile mahalle muhtarlığı belli oranda ilişkilendirilmiştir. Aynı Kanunun 24. ve 76. maddelerine göre de mahalle muhtarına mahalleyi temsilen, oy hakkı olmaksızın mahalleyi ilgilendiren konuların görüşüldüğü belediye meclisinin ihtisas komisyonları toplantılarına ve kent konseylerine katılma hakkı verilmiştir. Bütün bunlara rağmen yasal açıdan mahalle muhtarlığının kamu yönetimi sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olduğu söylenemez. Tüzel kişiliği olmadığı gibi özerkliği, bütçesi ve personeli de yoktur. Muhtarlık, üstlendiği misyon ve yasal sorumluluk bakımından mülki makamlara bağlıdır ve hiyerarşik denetime tabidir, fakat mülki idare sistemine dâhil değildir. Muhtarlık organları halkın oylarıyla seçilmesine rağmen bir yerel yönetim birimi de değildir. Hatta gerçekte bir yönetim birimi bile değildir. Mahalle muhtarlığını bir yönüyle merkezi idarenin yardımcı birimi olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü mahalle muhtarlığı merkezi yönetime ait kimi görevlerin daha iyi yapılabilmesi amacıyla mahallelerde mer-

kezi yönetimin temsilcisi gibi çalışmaktadır(Bulut ve Kara, 2011:8).

Mahalle yönetimi köy yönetiminden farklı olarak yerel yönetim kuruluşu değildir. Hukuken "mahalle" tüzel kişiliğe haiz olmayan bir idari birimdir. İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğince 81-111/235 sayılı yazı ile "... mahalli idarelerde bulunması gerekli niteliklere sahip olmadıkları, tüzel kişiliklerin bulunmadığı dikkate alınarak mahalle muhtarlıklarını mahalli idare olarak nitelendirmemiz mümkün değildir" şeklinde görüş belirtilmiştir.

Mahalle yönetimlerine verilmiş görevlerin büyük ölçüde merkezi yönetime ait görülmesi, mahalle muhtarlarının "memur" kabul edilmesi ve kendilerine genel bütçeden aylık ödenek verilmesi onların merkezi yönetimin en küçük taşra birimi olarak algılanmasına ve çalışmasına neden olmaktadır. Gerçekten de mahalle yönetimi: Fiilen mahallenin temsilcisi durumunda, genel idare hizmetlerinin görülmesinde merkezi yönetime yardımcı olan, mahalle halkının istek, dilek ve şikâyetlerini ilgili merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarına ileten en küçük toplumsal ve yönetsel birimlerdir(Palabıyık ve Atak, 2002).

Şehir ve kasabalarda kurulu bulunan ve Belediye Kanununa göre kurulacak olan mahallelerde bir muhtar ve muhtarın başkanlığında bir ihtiyar heyeti bulunur. Yapılacak işler bakımından bir kaç mahallenin bir muhtar ve ihtiyar heyetine bağlanması veya bir mahallede birden fazla muhtar ve ihtiyar heyeti bulunması belediye meclisinin kararına ve o mahallenin en büyük mülkiye memurunun tasdikine bağlıdır. Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti, bir muhtar ile dört azadan teşekkül eder. Heyetin dört yedek azası vardır. Yalnız ana, baba, büyük ana, büyük baba, evlat, kardeş ve bu derecedeki sıhri

hısımlar mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinde birleşmezler (4541 SK. md. 1,2,10).²

Muhtar, merkezi yönetimin mahalledeki yürütme organı ve mahallenin merkezi yönetimle ya da yerel yönetimlerle ilişkilerinde muhatap olarak seçtiği kişidir. İhtiyar heyeti mahallenin işlerinin yürütülmesinde muhtara yardımcı, bazı durumlarda isteğe bağlı diğer durumlarda ise zorunlu görevleri olan kuruldur.

Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanunda, mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinin göreceği işler sayılmış (md.3), mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri vazifelerini ifada ihmal ve terahi gösterdikleri takdirde vali veya kaymakamların kendilerine yazılı ihtarda bulunulacağı, bu ihtarla rağmen temerrüt edenlerin işten elçektirilerek ve idare heyeti kararıyla görevlerine son verileceği hüküm altına alınmıştır(md.18).

Mahalle kurulmasında ve mahalle yönetiminin sona erdirilmesindeki hukuki süreç, mahalle yönetiminin ikili yapısını ortaya koymaktadır. Yerel yönetim birimi belediyenin genel karar organı belediye meclisinin kararı, kaymakamın görüşü ve valinin onayı ile kurulan mahalle, organlarının mahalle halkı tarafından seçilmesiyle mahalle yönetimi olarak hukuki varlık kazanmaktadır. Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin kamu ödev ve görevini yapmaya zorunlu bulunduğu bir işi yapmaması yahut yasa ve tüzüklerce yapılmasının öngörüldüğü biçimde yerine getirmemesi veya belirli ve uygun süre içinde yapılması zorunlu bulunan bir hizmet veya hareketi geciktirmesi, süresinde yapmaması nedeniyle vali veya kaymakamların

1 İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün 20/09/2010 tarihli ve B.05.0.MAH.0.01.01.00/26019-45133 sayılı ile İstanbul Valiliğine verdiği Mahalle muhtarlığına yardım yapılması konu görüşü de bu yöndedir.

2 10/4/1944 tarihli ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun

Mahalle muhtarlığı ve mahalle ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde adaylık usulü yoktur. En az altı aydan beri o mahallede oturmak şartıyla 25 yaşını dolduran her Türk vatandaşı, bu Kanunda ve bu Kanunun atf yaptığı diğer kanunlarda öngörülen hükümlerce seçilmeye mani hali olmamak kaydıyla, muhtar ve ihtiyar heyeti üyesi seçilebilir.

kendilerine yazılı ihtarına rağmen direnirler, idare heyeti kararıyla görevlerine son verilebilmektedir.

Mahalle muhtarlığı ve ihtiyar heyeti seçimi, 1984 tarih ve 2972 sayılı "Mahalli İdareler ile Köy ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"a göre gerçekleştirilir. Seçimler eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım döküm esaslarına göre yargı denetimi altında yapılır. Seçimler, belediye, il genel meclisi ve köy muhtarlığı seçimleriyle birlikte beş yılda bir yapılır.

İhtiyar heyetine, en çok oyu alan dört asıl üye yanında dört de yedek üye seçilir. İhtiyar heyeti, dört asıl ve dört yedek azadan oluşmaktadır. Oyların tasnifi sonucunda en çok oy alan dört üye asıl, geri kalanlar ise yedek üye olur.

Mahalle muhtarlığı ve mahalle ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde adaylık usulü yoktur. En az altı aydan beri o mahallede oturmak şartıyla 25 yaşını dolduran her Türk vatandaşı, bu Kanunda ve bu Kanunun atf yaptığı diğer kanunlarda öngörülen hükümlerce seçilmeye mani hali olmamak kaydıyla, muhtar ve ihtiyar heyeti üyesi seçilebilir. Bunlar için ilkokul mezuniyeti şartı aranmaz; okur-yazar olmak yeterlidir. 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanununun 18. maddesine göre sıfatları kaldırılan mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri tekrar aynı görevlere seçilemezler.

Mahalle muhtarlığı ve ihtiyar heyeti için, mahalle seçim çevresidir. Her seçim çevresinde usule uygun olarak konmuş sandıklarda o çevre seçimi için oy kullanılır. Muhtar ile ihtiyar heyeti üyelerinin seçiminde; muhtar ihtiyar heyeti üye sayısı kadar ismin birlikte yazılı olduğu oy pusulası kullanılır. Oy pusulası Yüksek Seçim Kurulunca hazırlanan özel zarfa konularak oy sandığına atılır. Muhtar, ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi seçimleri ekseriyet sistemine göre yapılır. Bu seçimler için kullanılacak oy pusulaları, basılabilir, teksir edilebilir ve her türlü araçla çoğaltılabilir.

Mahalle muhtarlığının herhangi bir sebeple boşalması halinde ihtiyar heyetinin birinci üyesi durumu, yazılı olarak ilgili seçim kuruluna ve mahallin en büyük mülkiye amirine bildirmek zorundadır. Boşalan muhtarlıklar için her yıl haziran ayının ilk pazar günü seçim yapılır. Seçim yapılınca kadar muhtarlık görevi mahallin en büyük mülkiye amiri tarafından atanacak muhtar vekili tarafından yürütülür.

Seçim döneminin sona ermesinden önce ihtiyar heyeti üye sayısının yedeklerinin de getirilmesinden sonra

üye tamsayısının, yarısına düşmesi halinde, muhtar, durumu bir hafta içinde ilgili seçim kurulu başkanlığına ve bilgi için de mahallin en büyük mülkiye amirine bildirmeye mecburdur. Bu bildirim üzerine ilçe seçim kurulu başkanlığınca durum 48 saat içinde ilan edilir. İlan tarihinden sonra gelen 60. günü takip eden ilk pazar günü oy verilir. İhtiyar heyeti seçiminin yapılması gerektiği hallerde köy veya mahalle muhtarlığı da boşalmış ise, Haziran ayı beklenmeksizin her iki seçim beraber yapılır.

Mahalle yönetimi ilgili mevzuat çıkarıldıkları dönem itibarıyla oldukça çağdaş olmasına rağmen hızlı değişim ve gelişmeler karşısında günün ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir. 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile de Büyükşehir belediye sınırları içerisindeki köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırılarak en yakın ilçeye mahalle olarak bağlanması da özellikle Büyükşehir belediyelerinde mahalle yönetiminin önemi daha da artmıştır.

Mahalle yönetimimizin temel sorunu, kamu yönetimi sistemimiz içerisindeki yerinin belirsizliğidir. Seçimle işbaşına gelen organlara sahip, mahallenin ve mahalle halkının fiili temsilcisi olan muhtar ve ihtiyar heyeti, kendisine verilmiş görevleri yerine getirirken idarenin yasal temsilcisi durumundadır. Muhtarlık mevzuatının temel yasal düzenlemesi olan 4541 sayılı yasa, günümüz gereksinimlerini karşılamaktan uzaktır. Hükümlerinin çoğunun kaldırılmış olması nedeniyle uygulamada büyük eksiklikler bulunmaktadır (Palabıyık ve Atak, 2002).

Muhtar Bilgi Sistemi

İçişleri Bakanlığı tarafından muhtarların kamu hizmetlerini daha kaliteli ve etkin şekilde yürütmeleri amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarından yapacakları taleplerin takip edilip raporlanmasının sağlayabildiği Muhtar Bilgi Sistemi geliştirilmiştir.

Muhtar Bilgi Sistemi ile muhtarların kamu hizmetlerini daha kaliteli ve etkin şekilde yürütmelerini sağlamak, kamu kurum ve kuruluşlarından yapacakları taleplerin takip edilip raporlanmasını ve bütün süreçlerin aşamalarını elektronik ortamda kayıt altına alınmasını sağlamak, bütün muhtarlara kurumsal bir e-posta adresi açmak ve muhtarlarımızın hepsine hitap eden bir web sitesi oluşturmak amaçlanmıştır.

Muhtar Bilgi Sistemi ile muhtarların talep, öneri ve şikâyetleri elektronik ortamda ilgili valilik ve belediyelere iletilmektedir. Sistem üzerinden gelen talepler valilik alt birimlerini ilgilendiriyorsa valilik tarafından ilgili il müdürlüklerine iletilerek ve sistem üzerinden süreçlerin takip edilmesi sağlanmaktadır. Belediyeleri ilgilendiren talepler ise belediyelerin kendi bünyelerinde sonuçlandırılmakta, ayrıca alt birimlerine yönlendirme yapılmamaktadır.

Valilik ya da belediyeleri birlikte ilgilendiren talepler için Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü hem valiliklere hem de belediyelere yönlendirmeler yapılabilir. Belediyelerin yönlendirilen bu talepleri kendi içinde ayrıca alt birimlerine yönlendirme yapılmadan kendi bünyelerinde sonuçlandırması gerekmektedir.

İlgili tüm birimlerin kendilerine yönlendirilen taleple ilgili çözümlendirme süreçleri tamamlandığında Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından talep süreci sonlandırılır.

olarak, talep sahibine sistem üzerinden durum bilgisi SMS olarak iletilmektedir. Talep sahibi ayrıca yapmış olduğu talebin tüm süreçlerini yine Muhtar Bilgi Sistemi üzerinden takip edebilmektedir.

Böylece Muhtar Bilgi Sistemi sayesinde, muhtarlıklar tarafından vatandaşlara sunulan hizmetlere yönelik ihtiyaçların elektronik ortamda kesintisiz, hızlı ve sürekli bir şekilde takip edilmesi ve sonuçlandırılması sağlanmaktadır.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüne Muhtar Talepleri konusu ile ilgili olarak yayınlanan 20/02/2015 tarihli ve 13316537-349-4467 sayılı Genelge(Genelge No: 2015/8) ile sistemin oluşturulduğu tüm valiliklere duyurulmuştur.

Söz konusu Genelgede;

- “1- Bakanlığımızca “www.muhtar.gov.tr” uzantılı internet sitesi oluşturularak her muhtara bir mail adresi verilmiş olup, muhtarlar bu internet sitesi üzerinden taleplerini iletebileceklerdir.
- 2- Elektronik ortamda gelen talepler, doğrudan sistem üzerinden ilgili birime yönlendirilecek, diğer yollarla Bakanlığımıza ulaşan muhtar talepleri de bu sisteme kaydedilecektir.
- 3- Talepler, sistem üzerinden ilgili valiliğe, il veya ilçe belediyesine yönlendirilecek, valilikler ile il ve ilçe belediyeleri bu talepleri en geç 15 gün içinde sistem üzerinden cevaplayacaklardır.
- 4- Muhtarların sistemi kolayca kullanmalarını sağlamak üzere valilik ve kaymakamlıklar tarafından destek sağlanacak, gerektiğinde valiliklerin koordinasyonunda eğitim de verilecektir.

- 5- İl genelinde, sistemin yönetiminden bizzat valiler ve belediye başkanları sorumludur. Her ilde vali tarafından görevlendirilen bir vali yardımcısı, büyükşehirlerde büyükşehir belediye başkanı tarafından görevlendirilen bir genel sekreter yardımcısı ile diğer il ve ilçelerde belediye başkanı tarafından görevlendirilen bir belediye başkan yardımcısı sisteme sorumlu personel olarak tanıtılacaktır.”

Denilmek suretiyle, sistemin işleyişi hakkında bilgi verilmiş, muhtar taleplerinin valilikler ile il ve ilçe belediyelerince en geç 15 gün içinde sistem üzerinden cevaplandırılması, muhtarların sistemi kolayca kullanmalarını sağlamak üzere valilik ve kaymakamlıklar tarafından destek sağlanması ve gerektiğinde valiliklerin koordinasyonunda eğitiminde verilmesi, Sistemin yönetiminden bizzat valiler ve belediye başkanları sorumlu tutularak, her ilde vali tarafından görevlendirilen bir vali yardımcısı, büyükşehirlerde büyükşehir belediye başkanı tarafından görevlendirilen bir genel sekreter yardımcısı ile diğer il ve ilçelerde belediye başkanı tarafından görevlendirilen bir belediye başkan yardımcısının sisteme sorumlu personel olarak tanıtılması yükümlüğü getirilmiştir.

Ayrıca söz konusu Genelge ile Muhtar Bilgi Sistemin işletilmesinin sağlanacağı birimlerde belirlenmiştir. Buna göre Sistemin işletilmesi;

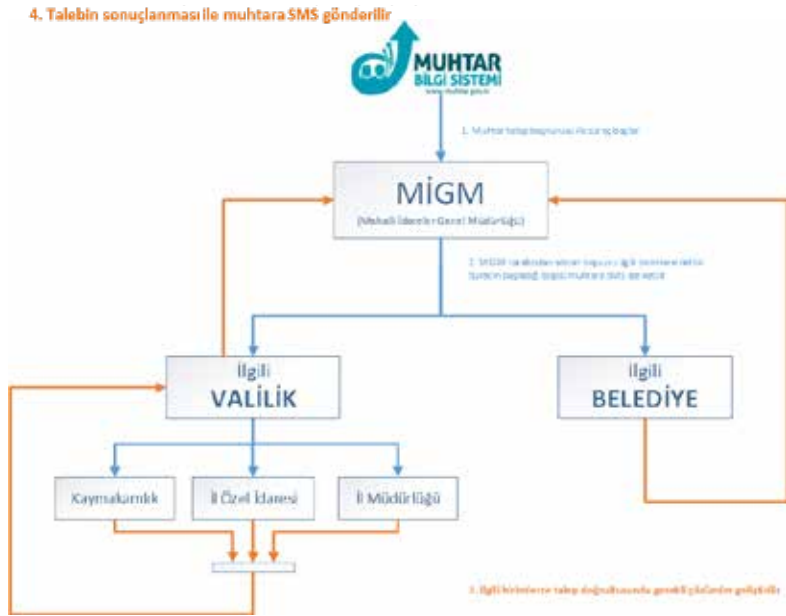
- a) Valiliklerde “İl Mahalli İdareler Müdürlüğü”nce,
- b) Büyükşehir belediyelerinde, belediye meclisince norm kadro ilke ve standartlarına uygun olarak mevcut daire başkanlıklarından birinin bu genelgedeki iş ve işlemleri yürütmek üzere, “Muhtarlıklar Daire Başkanlığı”

adı ile yeniden yapılandırılacak olan başkanlıkça,

- c) İl ve ilçe belediyelerinde ise, belediye meclisince norm kadro ilke ve standartlarına uygun olarak mevcut müdürlüklerden birinin bu genelgedeki iş ve işlemleri yürütmek üzere, “Muhtarlıklar Müdürlüğü” adıyla yeniden yapılandırılacak olan müdürlükçe, sağlanacaktır.

Sistem üzerinden üçer aylık dönemler sonunda rapor alınacak olup; toplam talep sayısı, olumlu ve olumsuz cevap sayısı ile yerine getirilemeyen taleplerin gerekçesi, vali yardımcısı ile büyükşehir genel sekreter yardımcısı ve belediye başkan yardımcısının bilgisi dâhilinde sisteme işlenecek ve iletilen taleplerin sonucu, sistem üzerinden takip edilebileceği gibi muhtarların mail adreslerine elektronik posta ile de bildirilecektir.

Şekil 1 : Muhtar Bilgi Sistemi Süreç Akış Diyagramı



Kaynak: Muhtar Bilgi Sistemi Kullanıcı Kılavuzu T.C. İçişleri Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı

SONUÇ

Geleneksel anlamda mahalle ve sonrasında muhtarlık örgütlenmesi kent ve kasabalarda toplumsal yapımızın ve yönetimin en küçük birimidir. Mahalle yönetiminde yaşanmakta olan hukuki ve yönetsel belirsizlik ile eksiklikler, kurumu işlevsel olmaktan uzaklaştırmıştır. Günümüzde kentsel alanda halka en yakın yönetsel birim özelliğini koruyan mahalle yönetimleri, seçimle göreve gelen organları olmasına rağmen tüzel kişilikleri, bütçesi bulunmamasında, kendisine değişik düzenlemelerle verilen yetki ve görevleri kısıtlılıklarla yerel yönetim ve mülki idare birimleriyle ast -üst ilişkisi içinde görmeye çalışmaktadır (Palabıyık ve Atak, 2002).

Değişik Kanunlarda görevleri ile ilgili hükümler bulunan Mahalle muhtarlığı yapılan mevzuat değişiklikleriyle önemli ölçüde yetki ve görevler açısından reforme edilmeye ihtiyaç duyulan bir noktaya gelmiştir. Bu nedenle işlevsiz kalan görevlerin çıkarılması, yetki, görev ve sorumluluk alanlarının açık bir şekilde belirlendiği ve gelirlerin tanımlandığı, belediye ve merkezi hükümet teşkilatıyla ilişkilerinin net bir şekilde belirlendiği mahalle yönetimi için ayrı bir yasal düzenlemenin yapılması gerekmektedir (TODAİE, 2013).

İçişleri Bakanlığı tarafından oluşturulan Muhtar Bilgi Sistemi sayesinde, muhtarlıklar tarafından vatandaşlara sunulan hizmetlere yönelik ihtiyaçların doğrudan sistem üzerinden ilgili birime yönlendirilerek, elektronik ortamda kesintisiz, hızlı ve sürekli bir şekilde takip edilmesi ve sonuçlandırılması sağlanmaktadır. Sistem mahalle yönetiminin sorunlarına çözümlenmesi açısından önemli bir fonksiyon icra etmektedir.

KAYNAKÇA

- Bulut, Y., Kara, M. (2011) "Mahalle Muhtarlarının Kent ve Mahalle Güvenliğine İlişkin Yaklaşımları: Antakya Örneği", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 15, s. 1 – 27.
- İçişleri Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı Muhtar Bilgi Sistemi Kullanıcı Kılavuzu (15.022017).
- İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün 20/09/2010 tarihli ve B.05.0.MAH.0.01.01.00/26019-45133 sayılı görüşü
- Palabıyık, H., Atak, Ş. (2002) Türkiye'de Mahalle Yönetimi, Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler, Alfa Yayınları, İstanbul, ss. 331-371.
- TDK (2017) Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, Kentbilim Terimleri Sözlüğü. <http://www.tdk.gov.tr/> (15.022017).
- TODAİE (2013) "Türkiyede Mahalle Yönetimi – 2013 Araştırması Çalıştayı", Sonuç Bildirgesi.